
Občutki ogroženosti prebivalcev Škofje Loke ob zaznanih spremembah v okolju

VARSTVOSLOVJE,
letn. 18
št. 1
str. 5–26

Matej Šubic, Katja Eman, Matevž Bren

Namen prispevka:

Razprave in objave o vplivu podnebnih sprememb na kakovost življenja ljudi ter njihove morebitne ogroženosti so vedno bolj pogoste, zato je namen prispevka analizirati občutke ogroženosti prebivalcev Občine Škofja Loka zaradi negativnih sprememb v okolju in jih primerjati z občutki prebivalcev Slovenije. Na koncu avtorji na podlagi ugotovitev predlagajo tudi ukrepe za izboljšanje stanja tako na ravni občine kot tudi države.

Metode:

Škofjo Loko smo izbrali zaradi neposredne bližine bivanja avtorjev in posledičnega dobrega poznavanja samega kraja in dogajanja v njem. Podatke smo zbrali z anketo med prebivalci Škofje Loke v januarju in februarju 2015. Za preverjanje hipotez o varnosti, obveščenosti, vpliva prebivalca na spremembe v okolju in mnenja o resnih zdravstvenih težavah smo uporabili t-test, za preverjanje občutka ogroženosti in ekološke aktivnosti občanov večkratno regresijo in za preverjanje razlik med spoloma diskriminantno analizo. Dobljene rezultate smo primerjali z dognanji raziskave Slovensko javno mnenje 2011.

Ugotovitve:

Občani Škofje Loke se počutijo najbolj ogrožene zaradi onesnažene vode in prsti. Občani menijo, da niso dovolj obveščeni glede negativnih sprememb v okolju, vendar se počutijo varne v primeru večje ekološke nesreče. Za razliko od državljanov Slovenije občani Škofje Loke menijo, da imajo določen vpliv na odpravljanje negativnih sprememb v okolju. Nazadnje pa smo ugotovili, da je občane strah negativnih sprememb v okolju, vendar se trenutno ne počutijo ogrožene zaradi njih.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Uporabili smo priložnostni vzorec občanov (131), zaradi česar rezultatov ne moremo brez zadržkov posploševati na celotno populacijo občanov občine Škofja Loka, a vendarle nam lahko v določeni meri služijo kot pokazatelji dogajanja.

Praktična uporabnost:

Čeprav je vzorec priložnostni, je vendarle v določeni meri pokazatelj dogajanja v občini in predstavlja dobro izhodišče za obširnejšo študijo na tem območju, saj bi bilo treba izboljšati ukrepe in obveščanje ljudi o okoljskih dejavnikih ogrožanja.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prispevek ponuja uporabna izhodišča za ukrepe v Škofji Loki in nadaljnje raziskovanje občutkov ogroženosti zaradi negativnih sprememb v okolju na lokalni in državni ravni.

UDK: 343.3/.7:504

Ključne besede: ogroženost, negativne spremembe v okolju, ekološka kriminaliteta, Škofja Loka

Škofja Loka Residents' Feelings of Insecurity Caused by Environmental Changes

Purpose:

The purpose of the study is to analyse feelings of insecurity, which may appear due to negative environmental changes in the municipality of Škofja Loka. This study compares such feelings of the residents of Škofja Loka with the feelings of the Slovenian residents. According to the results, the suggestions for improvement on municipal and state level are given.

Design/Methods/Approach:

Data for this research have been compiled by a questionnaire, which was distributed among residents of Škofja Loka. Data collecting lasted between January and February 2015. Essential tools that have been used to validate the hypotheses were t-test, multiple regression and discrimination analysis. T-test was applied to validate the answers about feelings and attitudes related to awareness, environmental changes and opinions about serious health issues. Multiple regression was used to validate the answers about feelings toward environmental and ecological threats. Inequality between genders has been validated by discrimination function analysis. Results of this research were compared with the results of Slovenian Public Opinion Survey 2011, which was conducted by The Public Opinion and Mass Communication Research Centre.

Findings:

The residents of Škofja Loka feel most threatened by contaminated water and soil and they believe they are not well-informed about environmental changes. However, they do feel safe enough in case a large ecological disaster would happen. The residents of Škofja Loka feel they can take part in reducing negative environmental changes. On the contrary, the residents of Slovenia do not feel they have much influence on such kind of environmental problems. Finally, the residents of Škofja Loka are afraid of negative environmental changes, but they do not feel threatened by them at the moment.

Research Limitations/Implications:

We used convenience sample of 131 residents, therefore we cannot generalise the results to the overall population of Škofja Loka. However, the results presented in this study can still be used to a certain extend as an indicator of the state of the affairs.

Practical Implications:

Although convenience sample has been used, this survey can still serve as a good starting point for wider research that would be appropriate to improve and upgrade the measures and residents' awareness about environmental risks.

Originality/Value:

This survey offers useful starting point for further research about feelings of insecurity, caused by negative environmental change on local and state level.

UDC: 343.3/.7:504

Keywords: feeling of insecurity, negative environmental changes, environmental crime, municipality of Škofja Loka

1 UVOD

Negativne spremembe v okolju znižujejo kakovost življenja, vplivajo na zdravje ljudi ter tudi na občutek ogroženosti oziroma strah pri ljudeh (Areh in Umek, 2011). Pri tem je pomembno, da so ljudje o negativnih spremembah v okolju čim bolj obveščeni. Zaradi tovrstnih negativnih sprememb se lahko pri ljudeh pojavijo resne fizične in psihične težave. Na primer, onesnažen zrak v Srednji in Zahodni Evropi skrajšuje pričakovano življenjsko dobo skoraj za leto dni in ima lahko negativen vpliv na razvoj otrok (Eržen et al., 2010). Posledice negativnih sprememb v okolju pa niso opazne le pri ljudeh, ampak tudi na ravni države. Država bi morala nameniti večjo pozornost ohranjanju okolja, saj gre za grožnjo nacionalni varnosti. Malešič (2010) poudarja, da je nacionalni varnostni sistem v sodobnih družbah (vključno s Slovenijo) še vedno zelo tradicionalen in konvencionalen, saj trenutni dejavniki ogrožanja nacionalnovarnostnega sistema še niso bili prilagojeni glede na novo varnostno situacijo, kjer so pomembni tako vojaški kot nevojaški elementi varnosti. Pozornost je potrebno vse bolj namenjati okoljskim grožnjam posameznika in države. Malešič (2010) meni, da je varnostni sistem potreben prenove in prilagoditve na nove oblike ogrožanja varnosti – okoljskim spremembam, ki predstavljajo okoljsko ogrožanje varnosti. Človeška družba se zaradi prekomernega izkoriščanja naravnih bogastev in virov, predvsem zaradi dobička in ugodja, sooča s spoznanjem, da danes ekološka kriminaliteta pomeni resno grožnjo nacionalni varnosti, ki je lahko neposredna ali posredna. Ogrožanje okolja lahko poruši naravno ravnovesje, ki je ključno za življenje na zemlji, in povzroči, da se družba sooča s problemom preživetja v prihodnje (Eman, Meško in Fields, 2012), kar ponekod vzbuja tudi strah pri ljudeh oziroma t. i. občutek ogroženosti. Merjenje strahu pred kriminaliteto je v preteklosti potekalo z različnimi metodami, ki so prinašale različne rezultate. Meško (2006) poudari, da razprave o strahu pred kriminaliteto vsebujejo bolj analize tveganja in ocenjevanje ravni kriminalitete kot pa čustveno odzivanje posameznikov nanjo. Za uspešno načrtovanje preprečevanja kriminalitete moramo upoštevati oba dejavnika, in sicer obseg kriminalitete v družbi ter občutke ogroženosti in strahu pred njo, pri čemer pa strah pred kriminaliteto običajno presega raven dejansko zaznane kriminalitete v družbi (Meško, 2006).

V Sloveniji se srečujemo s številnimi oblikami odklonskosti zoper okolje, ki variirajo vse od golosekov do nezakonitih izpustov strupenih snovi v tla, vode in zrak. V občini Škofja Loka grožnja okolju in zdravju ljudi predstavljata predvsem industrija in promet, ki sta tudi medijsko bolj izpostavljena. Iz občinskih gradiv (Občina Škofja Loka, 2014) in lokalnih občil (Škrbo Karabegović, 2014) je razvidno, da se nekateri občani Škofje Loke počutijo ogrožene zaradi vplivov na okolje in izražajo nezadovoljstvo predvsem zaradi podjetja za izdelavo izolacijskih materialov. Poznavanje kraja in problematike so bili razlog za izvedbo študije o občutkih okoljske ogroženosti prebivalcev Škofje Loke in za primerjavo s celotno Slovenijo s ciljem izboljšanja ukrepov občine in države. Želeli smo ugotoviti tudi vpliv negativnih sprememb v okolju na ljudi, kar se lahko odraža tako v duševnih, zdravstvenih ali drugih težavah. Preverili smo, ali so občani dovolj obveščeni glede negativnih sprememb v okolju in ali se občani počutijo dovolj varne v primeru večje ekološke nesreče. Na koncu smo preverili občutke okoljske ogroženosti občanov ter ugotavljali razlike v okoljski ogroženosti glede na spol; glede na rezultate teh analiz se namreč lahko ciljno pristopi k obveščanju in reševanju okoljske problematike.

Iz dejstev, zapisanih v zgornjem odstavku, izhajajo hipoteze:

Hipoteza 1: Občani se ne počutijo varne v primeru večje ekološke nesreče.

Hipoteza 2: Občani menijo, da niso dovolj obveščeni o negativnih spremembah v okolju.

Hipoteza 3: Na občutek okoljske ogroženosti prebivalcev Škofje Loke izmed dejavnikov onesnaženosti zraka, vode, prsti in hrupa najbolj vpliva onesnažen zrak.

Hipoteza 4: Ženske se zaradi onesnaženosti zraka, vode in hrupa počutijo bolj okoljsko ogrožene kot moški.

Hipoteza 5: Občani menijo, da nimajo vpliva pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju.

Hipoteza 6: Ženske bolj soglašajo s trditvijo, da onesnaženo okolje vpliva na pojav resnih zdravstvenih težav, kot moški.

Vsebinsko so hipoteze utemeljene z dejstvi, podanimi v uvodnem poglavju, samo dikcijo hipotez pa so nam narekovali rezultati raziskave Slovensko javno mnenje (v nadaljevanju SJM), Hafner-Fink et al. (2012), saj smo nekatere rezultate naših analiz primerjali z rezultati raziskave SJM in pa dejstvo, da eden od avtorjev živi v Škofji Loki in tako sam zaznava mnenja prebivalcev kraja.

Podatki, zbrani z našo anketo, in podatki, zbrani v raziskavi SJM, predstavljajo osnovo za preverjanje zastavljenih hipotez. Rezultate naših analiz bomo primerjali z rezultati raziskave SJM ter o njih razpravljali na koncu članka.

2 OBČUTEK OGROŽENOSTI IN STRAH PRED KRIMINALITETO

Občutek ogroženosti in strah pred kriminaliteto sta odvisna od različnih dejavnikov, ki jih je treba za njuno odpravljanje čim bolj natančno določiti in dosledno upoštevati.

2.1 Dejavniki, ki vplivajo na občutek ogroženosti in strah pred kriminaliteto

Hale (1996) ugotavlja, da so v zvezi s strahom pred kriminaliteto pomembni dejavniki spol, starost, viktimizacija, pripadnost družbenemu sloju, medijsko prikazovanje kriminalitete, urbanizacija, skupnost in psihološki dejavniki. Na strah pred kriminaliteto vpliva tudi deljena viktimizacija, zaznano tveganje in škoda, neurejenost okolja in znamenja nereda ter kriminaliteta (Crowe, 1991; Meško, 2006). Strah pred kriminaliteto ima pomemben vpliv na kvaliteto življenja posameznika (Doran in Burgess, 2012). Za urbana okolja je značilno, da je strah višji kot na deželi. Stopnja strahu je lahko odvisna tudi od resnosti kaznivega dejanja (Meško, Šifrer in Vošnjak, 2012). Pripomniti velja, da na rezultate merjenja lahko vpliva izbrana metoda raziskovanja.

Strah pred kriminaliteto je v tesni zvezi s skrbjo ljudi za lastno varnost in je tudi pokazatelj viktimizacije. Ljudje pogosto menijo, da sami glede svoje oškodovanosti ne morejo storiti ničesar, kar hkrati vpliva tudi na njihovo izoliranost v družbi. Preučevanje strahu pred kriminaliteto poraja vprašanje, v kolikšni meri je strah dejansko povezan z viktimizacijo, pri čemer je že Skogan (1987) poudaril, da je strah povezan tako z materialno kot telesno viktimizacijo, kjer gre zlasti za strah pred ponovnim doživetjem takšnega dogodka. Meško et al. (2012) so opozorili, da viktimizacija le kratkotrajno vpliva na strah.

Pomemben vir deljene viktimizacije predstavljajo tudi javni mediji (Meško, 2006). Mediji lahko poročajo na zelo dramatičen in velikokrat pompoznen način (z veliko mero pretiravanja), s čimer pritegnejo pozornost bralcev. Takšno medijsko poročanje o kriminaliteti vpliva na strah pred kriminaliteto bolj kot njen nasprotni učinek o zmanjšanju kriminalitete. Problem predstavlja tudi ekološka kriminaliteta ter druge oblike ogrožanja okolja, kjer neosveščeni novinarji pri poročanju lahko uporabljajo napačne izraze, zavajajo javnost in ustvarjajo nezaželeno paniko. Novinarji morajo biti za poročanje o okoljski problematiki in njenih posledicah tudi ustrezno izobraženi in se morajo zavedati vplivov poročanja na občutek ogroženosti in strahu pri ljudeh. Pri onesnaževanju okolja oziroma okoljskem ogrožanju pa poseben problem predstavlja pojav globalne viktimizacije, saj prekomerno onesnaževanje samo na posameznih delih kontinentov (v posameznih državah) lahko vpliva na segrevanje okolja na globalni ravni. Takšen pojav ogroža vse prebivalce planeta, čeprav ogrožanje okolja na vseh kontinentih ni enako.

2.1.1 Vpliv okolja na občutek ogroženosti

Ljudje onesnaževanje razumejo različno, na kar vplivajo fizični, socialni in lokacijski dejavniki (Bickerstaff in Walker, 2001). Okolje označijo za onesnaženo pogosto na podlagi družbenih in kulturnih občutkov do kraja bivanja. Zeleno in lepo urejeno okolje povezujejo s čistim ozračjem, medtem ko smatrajo smeti in nečistočo za onesnaženo ozračje. Občutek onesnaženosti okolja lahko razvijejo na podlagi preteklih spominov, denimo industrijske dobe in dima. Lahko razvijejo tudi stigmatizacijo do določenega območja oziroma okolja (Bickerstaff, 2004). Večja občutljivost, bivanje v onesnaženem okolju in zaznava vizualne podobe okolja vodi k pogostejšemu razmišljanju o onesnaženju (Areh, Umek, Odar in Šifrer,

2012). Onesnaženost okolja pomembno vpliva na znižanje kakovosti življenja, pri čemer se posledično lahko pojavijo tako duševne kot tudi fizične težave, ki lahko vodijo do resnih zdravstvenih okvar in celo smrti (Areh in Umek, 2011).

Onesnaženo okolje vpliva na občutek ogroženosti, ki se nadgrajuje, dopolnjuje z občutkom anksioznosti ali bojazni. Zvišana anksioznost povzroča povečano zaznavo potencialne nevarnosti ali onesnaženosti kot dejansko obstaja in vodi v povišanje stresa ljudi. Bivanje v ogroženem okolju lahko zaradi vznemirjenosti vpliva na anksioznost že ob vsakem (namišljenem) simptomu ali nenavadnosti, tudi medijskem poročanju. Anksioznost sodi med najpogostejše motnje, s čimer ni prizadeto le zdravje prizadetih ljudi, ampak tudi skrb za zdravje in prihodnost njihovih otrok (Areh et al., 2012). Na občutek ogroženosti in jakost ogroženosti vplivajo tudi dejavniki, kot so odsotnost deževja (čisti ozračje), prisotnost visokih stavb (tesno nakopičene stavbe povzročajo manj zračnega pretoka ali vetra), prah na predmetih in neenakomerno tekoči promet, kot je ustavljanje na križiščih ipd. (Bell, Greene, Fisher in Baum, 2005).

3 NEGATIVNE SPREMEMBE V OKOLJU IN POSLEDICE

Kriminaliteta je postala del sodobnih družb in se neprestano širi, strah pred njo pa običajno presega raven dejanske kriminalitete v družbi (Meško, Hirtenlehner in Vošnjak, 2009). Za urbana okolja je značilno, da je strah višji kot na deželi. Stopnja strahu je lahko odvisna tudi od resnosti kaznivega dejanja (Meško et al., 2012). V nadaljevanju so predstavljene negativne spremembe v okolju v Sloveniji, mestnih občinah in občini Škofja Loka.

3.1 Negativne spremembe v okolju

Statistika kaznivih dejanj ekološke kriminalitete se po podatkih policije med letoma 2000 in 2014 giblje povprečno okoli števila 150 (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2012, 2013, 2014, 2015; Sotlar, Tičar in Tominc, 2012). Če podatke primerjamo s premoženjsko kriminaliteto, kjer število tatvin in ropov vsako leto preseže 50.000 kaznivih dejanj, gre za relativno majhno število evidentiranih kaznivih dejanj. Iz tega gre sklepati, da gre pri tem verjetneje za precejšnje sivo polje ekološke kriminalitete, saj vsako oškodovanje ali kaznivo dejanje ni prijavljeno policiji. Okolje namreč nima »individualnega lastnika«, ki bi prijavil vsako takšno dejanje in ravnanje. Med policijsko statistiko tudi niso zabeleženi primeri onesnaževanja in ogrožanja okolja, kjer niso izpolnjeni vsi znaki kaznivega dejanja, ter številne naravne in antropogene nesreče (Sotlar et al., 2012). Ekologi opozarjajo, da v Sloveniji nemalokrat govorimo o prekrških zoper okolje, morali pa bi o kaznivih dejanjih (Šalamun, 2008). Problem pri preiskovanju in odkrivanju predstavlja obsežna in raznolika zakonodaja, ki se neprestano spreminja. Končno pa gre za majhno število uspešno dokazanih kršitev, kaznivih dejanj in obsodb. Najpogostejši vzrok za dejanja ekološke kriminalitete je dobiček, poleg slednjega pa tudi malomarnost, nevednost ali preprosto zloraba pri mučenju živali. Veliko negativnih sprememb in vplivov na okolje se dogaja tudi

zaradi izmuzljivosti in številnih neurejenosti (t. i. prekrivanja) zakonskih določb na področju varstva okolja, zato se storilci odločajo za tveganje pridobiti si korist ali biti ujet in kaznovan, ko kršijo okoljevarstveno zakonodajo. Dejstvo je, da pri približno polovici zaznanih kršitev storilec ostaja neznan. Med tovrstne okoljske probleme Slovenije se uvršča tudi odvisnost občin od podjetij, saj ta prinašajo dobiček in delovna mesta, na drugi strani pa je prisotna višja toleranca občin do onesnaževanja okolja. Ljudem višjo pripravljenost do toleriranja onesnaževanja okolja predstavlja skrb za ohranitev službe.

V mestnih občinah je pogosto zaznati preseganje mejnih vrednosti trdih delcev PM_{10} ,¹ ki so posledica lokalnih virov emisij. Previsoka raven koncentracije ozona je bila v okviru osemurnih meritev zaznana preko celotne Slovenije. Ozon je fotokemijsko onesnaževalo, zato je treba zmanjšati emisije predhodnikov ozona (Kakovost zraka: ozon (O_3), n. d.). Glavna povzročitelja sta promet in industrija (Bolte et al., 2010). Onesnaženost zraka je glavni vzrok za onesnaževanje prsti. Emisije nevarnih snovi glede na odvisnost vremenskih razmer padejo na tla. Takšen primer onesnaževanja predstavljajo industrijske emisije, dimni plini iz kurišč, plini in prašni delci iz termoelektrarn in emisije iz prometa. Industrija lahko povzroča onesnaženost voda. Pri uporabi vode v industrijski proizvodnji lahko prihaja do obremenjevanja vode z različnimi kemičnimi snovmi ter neustreznega čiščenja tehnoloških odpadnih voda. Onesnaževanje prsti in vode lahko povzročajo tudi odpadki ter prenos nevarnih snovi ob poplavah (Eržen et al., 2010). Raziskovalec in ekolog Komat (2013) meni, da naj bi podjetja ob rekah čakala na visoke vode in hkrati izlila odplake v reko ter se tako izognila morebitnemu krivcu. Šalamun (2008) opozarja, da gre pri slednjem za javno prikrivanje. Na občutek nezadovoljstva vpliva tudi okoljski hrup, saj Urban in Vojtech (2013) ugotavljata, da hrup cestnega in železniškega prometa negativno vpliva na zadovoljstvo z bivanjem.

3.2 Vpliv negativnih sprememb v okolju na zdravje ljudi

Negativne spremembe v okolju lahko pri ljudeh vplivajo na pojav številnih fizičnih in psihičnih težav, ki se lahko začnejo pojavljati že v obdobju razvoja otroka. Zaradi izpostavljenosti škodljivim snovem se lahko pojavijo duševne težave. Psihosomatske² težave so glavobol, slabost, razdražljivost, občutki ogroženosti in črnogledost. Obstaja možnost kroničnega stresa in po ekološki nesreči tudi posttravmatske stresne motnje. Slednje vplivajo na motnje spanja in povzročajo bes, obup, nočne more, fobije, obsesije in osebnostno dezorganiziranost (Areh in Umek, 2011). Raziskave ugotavljajo, da je življenje v onesnaženem zraku povezano s številnimi pojavi, kot so npr. povečanje sovražnosti in agresivnosti,

1 *PM je oznaka za trdni delec in izraz za prah, prisoten v zraku v določenem obdobju, predvsem pozimi. Gre za pojav, ko je kot aerosol trden ali tekoč delec ujet v obliki vodne kapljice. Praviloma je glavna komponenta delcev ogljik, na tega se vežejo drugi elementi, kot npr. kovine, organska topila ali ozon. Zdravju najbolj škodljivi so delci premera 10 (PM_{10}) in 2,5 ($PM_{2,5}$) μm , zato so njihove meritve najbolj pogoste (Kakovost zraka: trdi delci (PM_{10} in $PM_{2,5}$), n. d.).*

2 *Psihosomatika je veda medicine in psihologije o enotnosti telesa in duševnosti, posebno o odnosih med duševnim življenjem in boleznijo (Areh, 2012).*

depresija, anksioznost, negotovost in slabo razpoloženje, lahko tudi razdražljivost, povišan nivo stresa, upad splošne življenjske učinkovitosti, zmanjšana zmožnost konstruktivnega soočenja s problemi, povečana zloraba psihoaktivnih snovi in povišana potreba po psihološki pomoči (Areh et al., 2012). Avtorji nadalje poudarjajo, da življenje v bližini okolja z nevarnimi snovmi prinaša višje tveganje za razvoj duševnih motenj, povišuje stres in je vir zaskrbljenosti zaradi možnosti potencialne nesreče (Areh et al., 2012).

Posledice izpostavljenosti onesnaženemu zraku imajo lahko tudi posledice, vidne na zdravju ljudi, kot so: pljučne bolezni, vnetje dihalnih poti, vohalna disfunkcija, slušne motnje, bolezni srca, bolezni centralnega živčnega sistema, oksidativni stres, motnje v duševnem razvoju, vedenjske nepravilnosti, nevrološka vnetja ipd. Pri otrocih, ki so bili že zgodaj izpostavljeni onesnaženemu zraku zaradi prometa, se lahko kaže hiperaktivnost, ponekod potrjujejo povezave tudi z avtizmom, zlasti pri fantih (Otroci z avtizmom naj bi imeli višjo stopnjo oksidativnega stresa.) (Costa et al., 2014).

Pri učinkih na telo bi morali pozornost namenjati tudi prehrani. V onesnaženem okolju zaradi onesnaženih snovi prihaja do kontaminacije s prehrano (Costa et al., 2014). Pojavljajo se tudi problemi z onesnaženo vodo. Na zaužitje onesnažene vode so najbolj občutljivi dojenčki, otroci, bolniki, starejše osebe in prebivalci, ki živijo v prostorih s slabo higieno (Eržen et al., 2010). Negativni vpliv na zdravje in dobro počutje ljudi ima tudi izpostavljenost visokim ravnem hrupa v okolju. Po podatkih svetovne zdravstvene organizacije eno tretjino državljanov EU moti okoljski hrup in približno 25 odstotkov državljanov EU doživlja motnje spanja zaradi tovrstnega hrupa (Urban in Vojtech, 2013).

Onesnaženo okolje lahko vpliva na nosečnost in prirojene napake, kar je težko dokazovati. Pojavlja se lahko smrt ploda, zgodnji splav in nizka porodna teža. Velik vpliv se pojavlja zlasti v prvih tednih nosečnosti oziroma v prvem trimesečju razvoja organov. Nadaljuje pa se tudi v drugem trimesečju in čez, ko prihaja do razvoja možganov. Ženske se morajo nosečnosti čim prej zavedati ter posledično same skrbeti, da se ne izpostavljajo onesnaženemu okolju (Eržen et al., 2010).

Izpostavljenost visokim koncentracijam običajno prinaša takojšnje zdravstvene okvare, ki so največkrat posledica nezgodnega izpusta škodljive snovi v okolje ali izpostavljenosti na delovnem mestu. Pogosteje so ljudje izpostavljeni nizkim koncentracijam posameznih škodljivih snovi, ki prinašajo posledice na zdravje ljudi ob daljši izpostavljenosti, lahko tudi več desetletij. Vpliv okolja na zdravstveno stanje posameznika je ob dolgotrajni izpostavljenosti izredno težko ugotoviti, saj je ta medtem izpostavljen številnim drugim dejavnikom, ki vplivajo na zdravje (Eržen et al., 2010). Ukrepe države in njenih institucij mora civilna družba sprejeti za svoje, saj ukrepi ne morejo biti dolgoročno uspešni, v kolikor jih družba ne sprejme.

3.3 Negativne spremembe v okolju v Občini Škofja Loka

Škofjeloška občina je naravnogeografsko del Škofjeloškega hribovja, kjer tečejo reke Poljansčica, Selščica in Sora. Občina je del Gorenjske statistične regije, meri

146 kvadratnih kilometrov in se med slovenskimi občinami uvršča na 44. mesto po velikosti. Leta 2012 je v občini živel približno 22.900 prebivalcev. Glede na število prebivalcev se po velikosti med slovenskimi občinami uvršča na 15. mesto (Statistični urad RS, 2014).

Škofja Loka nima stalne merilne naprave za spremljanje kakovosti zunanje zraka, saj ne spada med območja s preseganjem vrednosti trdih delcev PM_{10} (Občina Škofja Loka, 2014). Nekateri občani Škofje Loke izražajo nezadovoljstvo predvsem zaradi podjetja za izdelavo izolacijskih materialov in prometne preobremenjenosti. Škofja Loka je prometno dovolj obremenjena, saj jo povezujejo štiri regionalne ceste. Skoznjjo se dnevno pretaka blizu 25.000 vozil, ki povzročajo onesnaženost in hrup. Občina si posledično že vrsto let prizadeva za izgradnjo dveh obvoznic. Največji delež, preko 90 odstotkov prometa, predstavljajo osebna vozila, zato si občina prizadeva za razvoj in uporabo javnega prometa (Občina Škofja Loka, 2014).

Največji onesnaževalec med človeškimi dejavnostmi v Občini Škofja Loka je industrija, ki ji sledita kmetijstvo in promet (Občina Škofja Loka, 2014). Najbolj onesnažena sta voda in zrak, onesnaženost prsti se pojavlja le na manjših lokalnih območjih. Krivca za onesnaževanje zraka sta predvsem industrija in promet, v zimskem obdobju tudi kurilne naprave. Kmetijstvo onesnažuje predvsem vode, pojavljajo se tudi zastrupitve prsti (Bat et al., 2015). Kmetijsko onesnaževanje vode je posledica uporabe umetnih gnojil, fitofarmaceutskih sredstev³ in neurejenih gnojišč. Onesnaževanje vode povzročata tudi gospodinjstvo in industrija z neustrezno urejenimi odpadnimi vodami (Zavod za zdravstveno varstvo Kranj in Loška komunala, 2011). Škofji Loka predstavlja grožnjo tudi železniški promet na relaciji Ljubljana–Jesenice–državna meja (Področja). Največji prevoz nevarnih snovi preko Gorenjske regije poteka po železnici Ljubljana–Jesenice–državna meja, del tudi preko cestnega transporta, kjer gre zlasti za naftne derivate. Gospodarske družbe in transport nevarnih snovi se nahajajo v neposredni bližini vodotokov, zato obstaja velika verjetnost, da pride do izlitja nevarne snovi v vodotok (Vlada Republike Slovenije, 2013).

Podjetje Knauf Insulation je v občini največji izpuščevalec snovi v zrak in spada med podjetja, ki lahko povzročajo onesnaževanje večjega obsega. Med izpuščenimi snovmi v zrak sta tudi fenol⁴ in formaldehid⁵, ki spadata v prvo nevarnostno skupino organskih snovi. Podjetje je pomemben vir fenola in formaldehida v

3 Fitofarmaceutska sredstva so podskupina pesticidov, namenjena uničevanju škodljivih organizmov, ki ogrožajo gojene rastline (GIZ fitofarmacije, n. d.).

4 Fenol pri mejni vrednosti draženja 182 mg/m³ lahko povzroča draženje oči, sluznice, vrtoglavico, glavobol, bruhanje, brenčanje v ušesih, nespečnost in draženje ledvic. Koncentracija nad 185 mg/m³ sodi med 1h AEGL-3 vrednost (Acute Exposure Guideline Level), ki je za ljudi življenjsko nevarna. V skladu z globalnim dogovorjanjem označevanja kemikalij CLP/GHS (Classification, labelling and packaging of substances and mixtures/Globally Harmonised System of Classification and Labelling of Chemicals) je akutno toksičen pri vdihavanju – 3. kategorije, strupen pri vdihavanju in sumi na povzročitev genetskih okvar (Občina Škofja Loka, 2014).

5 Formaldehid lahko pri koncentracijah do 20 ppm povzroča draženje nosu, sluznice, oči, hude težave z dihanjem, hud kašelj ter je že nevaren za zdravje in življenje. Koncentracija nad 50 ppm že lahko povzroča poškodbe pljuč. Po oznakah CLP/GHS je akutno toksičen pri vdihavanju – 2. kategorije, smrten pri vdihavanju, sum povzročitve raka in rakotvoren – 2. kategorije (Občina Škofja Loka, 2014).

zrak, vendar se meritev zanj ne izvaja. Tudi ob izvajanju dodatnih meritev niso izvajali meritev le-teh. Prav tako za fenol in formaldehid meritev ni izvajala niti Agencija RS za okolje, zato nista bila nikoli izmerjena. Občani so v času javne razprave zahtevali, da bi se njuna koncentracija stalno izvajala, vendar do tega še ni prišlo (Občina Škofja Loka, 2014). Nekateri občani so mnenja, da podjetje v času izdelave kamene volne izklaplja čistilne naprave zaradi večjega zasluzka. Občani predvidevajo, da do tega prihaja na podlagi občasnih neprijetnih vonjav ter obarvanosti dima, vendar vodstvo in inšpekcijske službe očitke zavračajo (Račič, 2011). Inštitut za varovanje zdravja iz Ljubljane je za centralno čistilno napravo Kranj, ki spada med veliko manjše emitente izpusta formaldehida, izdalo mnenje, da bi bilo v bližnjih stanovanjskih naseljih smiselno narediti modeliranje emisij formaldehida ter tako oceniti vpliv na zdravje ljudi (Občina Škofja Loka, 2014). V škofjeloški občini je še vedno 30 divjih odlagališč. Na odlagališčih prevladujejo komunalni odpadki, sledijo jim organski, kosovni, gradbeni in nevarni odpadki (Register divjih odlagališč, n. d.). Negativne spremembe v okolju imajo lahko številne posledice.

4 METODA

4.1 Opis populacije, vzorčenja ter zbiranja podatkov

Naša ciljna populacija so bili občani Škofje Loke. Leta 2012 je v občini živel približno 22.900 prebivalcev. Približno polovica moških. Povprečna starost prebivalcev znaša 40,4 leta in je nekoliko nižja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije, ki znaša 42 let (Statistični urad RS, 2014).

V vzorec smo vključili le polnoletne občane. Izvedli smo spletno anketiranje v kombinaciji s terenskim. Za povabilo v spletno anketo smo uporabili objave v družabnih omrežjih in princip snežene kepe, spletno anketiranje smo izvedeli s pomočjo spletne aplikacije 1ka, anketa pa je bila aktivna od 2. 1. 2015 do 3. 2. 2015. V istem obdobju smo na terenu anketirali tudi mimoidoče s pomočjo pisnega vprašalnika na različnih lokacijah v Škofji Loki in ob različnem času. V anketi so tako sodelovali tisti občani, ki so uporabniki družabnih omrežij in imajo dostop do e-pošte, ter tisti, ki so se v času anketiranja nahajali na območjih anketiranja. Na ta način smo vključili večje število občanov Škofje Loke in dosegli tudi večjo razpršenost glede na starost in izobrazbo izpraševancev, kar je izboljšalo reprezentativnost našega priložnostnega vzorca.

Raziskava Hafner-Fink et al. (2012) Slovensko javno mnenje (o okolju ISSP 2010 ter zdravju in zdravstvenem varstvu ISSP 2011, odnosu med delom in družino ter psihičnem nasilju na delovnem mestu) je bila izvedena na slučajnem reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev RS. Vzorec je sestavljalo 1.082 prebivalcev RS, ki so odgovorili na anketo. Raziskava je potekala med 9. 3. 2011 in 15. 6. 2011.

4.2 Opis vzorca

Od 131 izpraševancev je bilo 58 moških (44 %) in 73 žensk (56 %). Izpraševanci so bili razvrščeni v pet starostnih skupin, in sicer starost do 25 let, 26–35 let, 36–45 let,

46–55 let in nad 55 let. Največ izpraševancev je bilo starih do 25 let, kar 34 % vseh izprašanih občanov, najmanj pa je bilo starih nad 55 let, le 8 % vseh izprašanih občanov. Povprečna starost izpraševancev je bila 35 let.

Največ, in sicer 62 (47 %) izpraševancev, je imelo srednješolsko izobrazbo. Osnovnošolsko izobrazbo so imeli le trije (2 %) izpraševanci. Z odgovorom druga izobrazba pa je odgovoril en izpraševanec (glej tabelo 1).

	F	%
Osnovnošolska izobrazba	3	2,3
Srednješolska izobrazba	62	47,3
Višješolska izobrazba	24	18,3
Visokošolska ali univerzitetna izobrazba	34	26,0
Magisterij ali doktorat	7	5,3
Drugo	1	0,8
Skupno	131	100,0

Tabela 1:
Frekvenčna porazdelitev za spremenljivko izobrazba

Največ, in sicer 27 izpraševancev, biva v Krajevni skupnosti (v nadaljevanju KS) Škofja Loka – Mesto, kar predstavlja 21 % vseh izprašanih občanov. Najmanj, in sicer 10 izpraševancev, jih biva v KS Godešič, kar predstavlja 8 % vseh izprašanih občanov (glej tabelo 2).

	F	%
KS Stara Loka, Podlubnik	24	18,3
KS Kamnitnik	12	9,2
KS Trata	23	17,6
KS Godešič	10	7,6
KS Škofja Loka – Mesto	27	20,6
KS Sveti Duh	16	12,2
Drugo	19	14,5
Skupno	131	100,0

Tabela 2:
Frekvenčna porazdelitev za spremenljivko krajevna skupnost bivanja

Ugotovili smo, da krajevna skupnost bivanja ni vplivala na odgovore izpraševancev. Na mnenje o občutku okoljske ogroženosti je vplival spol, starost in izobrazba izpraševancev. Izpraševanci so se na splošno počutili bolj okoljsko ogrožene kot izpraševanke. Z višjo izobrazbo se viša mnenje o okoljski ogroženosti, o onesnaženosti zraka, o vplivu prebivalca na okoljske spremembe in niža mnenje o onesnaženosti voda ter resnih zdravstvenih težavah zaradi onesnaženosti okolja. Z višjo starostjo se viša mnenje o okoljski ogroženosti, o onesnaženosti zraka, o ogroženosti zaradi hrupa in niža mnenje o občutku varnosti, o osveščenosti, o ogroženosti zaradi onesnaženosti prsti ter resnih zdravstvenih težavah zaradi onesnaženosti okolja.

4.3 Opis vprašalnika

Vprašalnik je obsegal 23 vprašanj in bil razdeljen na šest delov. Pri sestavi vprašalnika smo izhajali iz raziskave Hafner-Fink et al. (2012) Slovensko javno mnenje; da bi omogočili primerjavo, so nekatera vprašanja in odgovori enaki kot v raziskavi SJM.

V prvem delu vprašalnika so vprašanja o obveščeni prebivalcev glede negativnih sprememb v okolju, v drugem delu vprašanja glede občutka varnosti. Tretji del se je nanašal na občutke ogroženosti ter zaznave drugih vrst ogrožanja okolja v občini. V četrtem delu so vprašanja o pojavu zdravstvenih težav zaradi vplivov okolja, ki so jim prebivalci izpostavljeni. V petem delu pa smo spraševali o sodelovanju v skupinah za zmanjševanje onesnaženosti okolja in vplivu prebivalca na spremembe. Na vprašanja so prebivalci odgovarjali na 4- ali 5-stopenjski Likertovi lestvici. Vprašanja, kot npr. kaj bi občina in država še lahko storili za zmanjšanje občutka ogroženosti ter ali poleg naštetih zaznavate še katere druge vrste ogrožanja okolja v občini, so bila odprta. V šestem delu so bila demografska vprašanja, kjer smo spraševali po spolu, starosti, kraju prebivanja in končani izobrazbi.

Zanesljivost vprašalnika smo preverili s pomočjo Cronbachovega koeficienta alfa in ugotovili, da za 16 vsebinskih spremenljivk Cronbach alfa znaša 0,650; vprašalnik je srednje zanesljiv (Šifrer in Bren, 2011). Vse analize zbranih podatkov smo izvedli s programom *IBM SPSS Statistics 20*.

5 REZULTATI

5.1 Opisne statistike

Tabela 3 prikazuje število odgovorov in opisne statistike za vse merjene spremenljivke, uporabljene v članku. Na vprašanja so prebivalci odgovarjali na 5-stopenjski Likertovi lestvici, kjer 1 pomeni to sploh ni problem v mojem okolju, me ne ogroža do 5 – življenjsko me ogroža ali 1 – močno soglašam do 5 – sploh ne soglašam.

Tabela 3:
Opisna statistika merjenih spremenljivk (N = 131)

Spremenljivka	Mo	M	SD
Občutek varnosti glede večje ekološke nesreče	4	2,89	1,100
Obveščeni glede negativnih sprememb v okolju	2	2,50	1,041
Ogroženost zaradi onesnaženosti zraka	2	2,97	1,074
Ogroženost zaradi onesnaženosti voda	2	2,68	1,097
Ogroženost zaradi onesnaženosti prsti	2	2,61	1,020
Ogroženost zaradi hrupa	2	2,67	1,048
Občutek ogroženosti zaradi negativnih sprememb v okolju	2	2,84	,983
Občutek moči do sprememb	2	2,85	1,053
Pojav resnih zdravstvenih težav zaradi onesnaženosti okolja	4	2,95	1,080

Najbolj se izpraševanci počutijo ogrožene zaradi onesnažene vode in prsti (povprečji 3,32 in 3,39), najbolj razpršeni pa so njihovi odgovori na vprašanje o občutku varnosti glede večje ekološke nesreče (standardni odklon je 1,1).

5.2 Občutek varnosti in obveščeni

S spremenljivko »Ali se počutite dovolj varne v primeru večje ekološke nesreče v občini«, merjeno na lestvici od 1 – sploh se ne počutim varno do 5 – popolnoma varno, smo testirali hipotezo 1: Občani se ne počutijo dovolj varne v primeru večje ekološke nesreče. Za ničelno hipotezo smo predpostavili, da je povprečje

odgovorov večje od tri, torej da se občani v primeru večje ekološke nesreče počutijo varne. Ugotovili smo, da so zbrani odgovori približno normalno porazdeljeni in je zato spremenljivka občutek varnosti glede večje ekološke nesreče primerna za t-test.

Rezultat t-testa kaže, da se občani niso jasno opredelili o tem, ali se počutijo varno v primeru večje ekološke nesreče ($M = 2,89$, $SD = 1,100$, $t(131) = -1,191$, $p = 0,24 > 0,05$). Ničelne hipoteze, da je populacijsko povprečje večje od tri, ne zavrnejo ter tako zavrnejo hipotezo 1, da se občani ne počutijo dovolj varne v primeru večje ekološke nesreče.

S spremenljivko »Ali se počutite dovolj obveščeni glede negativnih sprememb v okolju«, merjeno na lestvici od 1 – sploh se ne počutim obveščen do 5 – zelo se počutim obveščen, smo testirali hipotezo 2: Občani menijo, da niso dovolj obveščeni o negativnih spremembah v okolju.

Občani se ne počutijo dovolj obveščene glede negativnih sprememb v okolju. Za ničelno hipotezo smo predpostavili, da je povprečje odgovorov večje od tri, torej da se občani počutijo dovolj obveščene glede negativnih sprememb v okolju. Ugotovili smo, da so zbrani odgovori približno normalno porazdeljeni in je zato spremenljivka obveščenost glede negativnih sprememb v okolju primerna za t-test.

Rezultat t-testa kaže, da imajo občani negativno mnenje o obveščenosti glede negativnih sprememb v okolju. ($M = 2,50$, $SD = 1,041$, $t(131) = -5,458$, $p = 0,000 < 0,05$). Ničelno hipotezo, da je populacijsko povprečje večje od tri, zavrnejo ter tako sprejmemo osnovno hipotezo 2, da občani niso dovolj obveščeni o negativnih spremembah v okolju.

5.3 Občutek okoljske ogroženosti

V nadaljevanju smo preverili, kateri dejavnik najbolj vpliva na občutek okoljske ogroženosti in ali spol vpliva na občutek okoljske ogroženosti.

5.3.1 Onesnažen zrak

Z večkratno regresijo smo preverili, ali izmed naštetih dejavnikov onesnaženosti zraka, vode, prsti in hrupa na občutek okoljske ogroženosti (odvisna spremenljivka) najbolj vpliva onesnažen zrak. Pri tem smo testirali hipotezo 3: Na občutek okoljske ogroženosti prebivalcev Škofje Loke izmed dejavnikov onesnaženosti zraka, vode, prsti in hrupa najbolj vpliva onesnažen zrak.

Pri preverjanju multikolinearnosti smo ugotovili, da med napovedanimi spremenljivkami ni multikolinearnosti, zato smo v regresijo vključili vse spremenljivke. Pojasnjena varianca modela *R-kvadrat* je 0,321 (32 odstotkov), vrednost prilagojenega *R-kvadrata* pa 0,3, kar pomeni, da z napovedanimi spremenljivkami lahko pojasnimo 30 odstotkov variabilnosti spremenljivke občutek okoljske ogroženosti. Preostalih 70 odstotkov pa lahko pripišemo drugim dejavnikom.

Tabela 4:
Ocene
regresijskih
koeficientov
in njihova
statistična
značilnost

Model	B	SD	β	t	p	r		
						Reda 0	Parcialne	Part
(Konstanta)	2,080	,487		4,269	,000			
Ogroženost zaradi onesnaženosti zraka	,364	,080	,398	4,557	,000	,527	,376	,334
Ogroženost zaradi onesnaženosti voda	-,030	,081	-,033	-,368	,713	-,294	-,033	-,027
Ogroženost zaradi onesnaženosti prsti	-,151	,092	-,157	-1,654	,101	-,390	-,146	-,121
Ogroženost zaradi hrupa	,109	,078	,116	1,391	,167	,352	,123	,102

Iz tabele 4 je razvidno, da je statistično značilen le en koeficient oziroma da na občutek okoljske ogroženosti statistično značilno vpliva le dejavnik onesnažen zrak. Spremenljivka ima tudi največji regresijski koeficient ($B = 0,364$), zato zaključimo, da ima na spremenljivko občutek ogroženosti največji vpliv spremenljivka onesnažen zrak. Pozitiven predznak regresijskega koeficienta kaže smer povezanosti in pomeni, da se s povišanjem vrednosti spremenljivke onesnažen zrak poveča tudi občutek okoljske ogroženosti. Hipotezo 3 sprejmemo, saj izmed dejavnikov onesnaženosti zraka, vode, prsti in hrupa na občutek okoljske ogroženosti prebivalcev Škofje Loke najbolj vpliva onesnažen zrak.

5.3.2 Vpliv spola na občutek okoljske ogroženosti

Pri preverjanju, ali spol vpliva na občutek okoljske ogroženosti občanov zaradi onesnaženosti zraka, vode in hrupa, smo uporabili diskriminantno analizo. Pri tem smo testirali hipotezo 4: Ženske se zaradi občutka o onesnaženosti zraka, vode in hrupa počutijo bolj okoljsko ogrožene kot moški. Predpostavili smo ničelno hipotezo, da sta povprečji enaki, pri nasprotni hipotezi pa, da sta povprečji različni.

Tabela 5:
Wilksova
lambda

Test funkcije	Wilksova lambda	H_i^2	Stopnja prostosti	p
1	,998	0,298	3	,960

V tabeli 5 je prikazana vrednost Wilksove lambde s statistično značilnostjo diskriminantne funkcije. V primeru, da je Wilksova lambda neznačilna ($p > 0,05$), pomeni, da model ni statistično značilen in da nobena spremenljivka ne vpliva statistično značilno na diskriminantno funkcijo (Šifrer in Bren, 2011: 61). V našem primeru je p-vrednost 0,960, kar pomeni, da nobena spremenljivka ne vpliva statistično značilno na diskriminantno funkcijo, zato hipotezo 4 zavrnemo. Ženske se zaradi onesnaženosti zraka, vode in hrupa ne počutijo bolj okoljsko ogrožene kot moški.

V nadaljevanju smo za primerjavo naših rezultatov s Slovenijo opravili analizo podatkov ankete SJM.

Test funkcije	Wilksova lambda	H_i^2	Stopnja prostosti	p
1	,994	6,565	3	,087

Tabela 6:
Wilksova lambda (SJM)

Na podlagi vrednosti Wilksove lambda (tabela 6) ugotovimo, da je v tem primeru p -vrednost 0,087, kar pomeni, da model ni statistično značilen in da nobena spremenljivka ne vpliva statistično značilno na diskriminantno funkcijo. Hipotezo 4 zavrnemo tudi za Slovenijo. Ženske se v Sloveniji zaradi onesnaženosti zraka, vode in hrupa ne počutijo bolj okoljsko ogrožene kot moški.

Zaključimo lahko, da se tudi na podlagi podatkov, zbranih z raziskavo SJM, ženske v Sloveniji zaradi onesnaženosti zraka, vode in hrupa ne počutijo bolj okoljsko ogrožene kot moški.

5.4 Mnenje prebivalca o možnosti vpliva na spremembe v okolju

S spremenljivko »Za nekoga, kot sem jaz, ni v moči, da bi kaj dosti naredil za okolje«, merjeno na lestvici od 1 – močno soglašam do 5 – sploh ne soglašam, smo testirali hipotezo 5: Občani menijo, da nimajo vpliva pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju. Za ničelno hipotezo smo predpostavili, da je povprečje odgovorov večje od tri, torej da občani menijo, da imajo vpliv pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju.

Z analizo zbranih podatkov ankete o občutku ogroženosti prebivalcev Škofje Loke zaradi negativnih sprememb v okolju smo ugotovili, da so zbrani odgovori približno normalno porazdeljeni in je zato spremenljivka vpliv prebivalca na okoljske spremembe primerna za t -test.

Rezultat t -testa kaže, da se občani niso jasno opredelili glede občutka moči do sprememb pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju ($M = 3,15$, $SD = 1,053$, $t(131) = 1,576$, $p = 0,117 > 0,05$). Ničelne hipoteze, da je populacijsko povprečje večje od tri, ne zavrnemo ($p > 0,05$) ter tako zavrnemo osnovno hipotezo 5, da občani menijo, da nimajo vpliva na odpravljanje negativnih sprememb v okolju.

V nadaljevanju smo za primerjavo dobljenih rezultatov s Slovenijo opravili analizo podatkov ankete SJM. Ugotovili smo, da so tudi tu zbrani odgovori približno normalno porazdeljeni in je zato spremenljivka občutek moči do sprememb primerna za t -test.

Rezultat t -testa kaže, da se prebivalci Slovenije niso jasno opredelili glede občutka moči do sprememb pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju ($M = 3,29$, $SD = 1,122$, $t(131) = 8,612$, $p = 0,000 < 0,05$). Ničelno hipotezo, da je populacijsko povprečje večje od tri, zavrnemo ($p < 0,05$) ter tako sprejmemo osnovno hipotezo 5, da občani menijo, da nimajo vpliva pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju.

Občani Škofje Loke so, za razliko od državljanov Slovenije, mnenja, da imajo vpliv pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju.

5.5 Resne zdravstvene težave

S spremenljivko »Pri občanih se pojavljajo resne zdravstvene težave zaradi okolja, ki so mu izpostavljeni«, merjeno na lestvici od 1 – močno soglašam do 5 – sploh ne

soglašam, smo testirali hipotezo 6: Ženske bolj soglašajo s trditvijo, da onesnaženo okolje vpliva na pojav resnih zdravstvenih težav, kot moški.

Z analizo podatkov ankete o občutku ogroženosti prebivalcev Škofje Loke zaradi negativnih sprememb v okolju smo ugotovili, da so zbrani odgovori približno normalno porazdeljeni in je zato spremenljivka resne zdravstvene težave zaradi onesnaženosti okolja primerna za t-test.

Na podlagi testa o enakosti varianc ničelne domneve ne moremo zavrniti, saj znaša statistična značilnost 0,939 ($p > 0,05$). Sklepamo, da je predpostavka o enakosti varianc izpolnjena ter tako lahko upoštevamo rezultate običajnega t-testa. Rezultat t-testa kaže, da razlike povprečij glede pojava resnih zdravstvenih težav zaradi onesnaženosti okolja med moškimi in ženskami niso statistično značilne ($M_{moški} = 3,00$, $M_{ženske} = 3,08$, $SD_{moški} = 1,092$, $SD_{ženske} = 1,077$, $t(131) = -0,431$, $p = 0,667 > 0,05$). Ničelne domneve ne moremo zavrniti, zato sprejmemo sklep, da povprečna ocena moških o resnih zdravstvenih težavah zaradi onesnaženosti okolja ni različna od povprečne ocene žensk. Hipotezo 6, da ženske v Škofji Loki bolj soglašajo s trditvijo, da onesnaženo okolje vpliva na pojav resnih zdravstvenih težav, kot moški, zavrnemo.

V nadaljevanju smo za primerjavo rezultatov opravili analizo podatkov ankete SJM. Ugotovili smo, da so zbrani odgovori približno normalno porazdeljeni in je zato spremenljivka resne zdravstvene težave zaradi onesnaženosti okolja, primerna za t-test. Na podlagi testa o enakosti varianc zavrnemo ničelno hipotezo, saj znaša statistična značilnost 0,008 ($p < 0,05$). Predpostavka o enakosti varianc ni izpolnjena, zato upoštevamo rezultate popravljenega t-testa. Glede na rezultat t-testa ($M_{moški} = 2,18$, $M_{ženske} = 2,13$, $SD_{moški} = 0,702$, $SD_{ženske} = 0,627$, $t(131) = 1,056$, $p = 0,291 > 0,05$) ničelne domneve ne moremo zavrniti, zato sprejmemo sklep, da povprečna ocena moških o resnih zdravstvenih težavah zaradi onesnaženosti okolja ni različna od povprečne ocene žensk. Hipotezo 6, da v Sloveniji ženske bolj soglašajo s trditvijo, da onesnaženo okolje vpliva na pojav resnih zdravstvenih težav, kot moški, zavrnemo.

Zaključimo lahko, da tudi na podlagi podatkov, zbranih z raziskavo SJM, ženske v Sloveniji v enaki meri soglašajo s trditvijo, da onesnaženo okolje povzroča resne zdravstvene težave, kot moški.

6 ZAKLJUČNA RAZPRAVA

Človeška družba se zaradi prekomernega izkoriščanja naravnih bogastev in virov dandanes sooča z njihovim pomanjkanjem ter tudi prekomernim onesnaženjem kot posledico industrijske predelave in proizvodnje. Gre za negativne spremembe v okolju, ki ne samo znižujejo kakovost življenja ampak vplivajo tudi na zdravje ljudi. V občini Škofja Loka, kjer smo izvedli študijo o občutkih ogroženosti prebivalcev zaradi sprememb v okolju, grožnjo okolju in zdravju ljudi predstavljajo industrija, kmetijstvo in promet, ki so tudi medijsko bolj izpostavljeni. Najbolj onesnažena sta voda in zrak, onesnaženost prsti se pojavlja le na manjših lokalnih območjih.

Ljudje pogosto okolje označijo za onesnaženo na podlagi družbenih in kulturnih občutkov do kraja bivanja (Bickerstaff in Walker, 2001), kar pomeni, da

zeleno in lepo urejeno okolje povezujejo s čistim ozračjem, medtem ko smatrajo smeti in nečistočo za onesnaženo ozračje (Bickerstaff, 2004). Slednje je pokazala tudi naša študija, saj na občutek okoljske ogroženosti najbolj vpliva onesnažen zrak, kar lahko povežemo z industrijskimi objekti v občini Škofja Loka in z gostim prometom skozi mesto, s katerim se prebivalci srečujejo vsak dan. Naslednja dejavnika sta onesnažena voda in prst. Kot poudarjajo Bell et al. (2005), je pri tem treba upoštevati, da na občutek ogroženosti in jakosti ogroženosti vplivajo tudi dejavniki, kot so odsotnost deževja, prisotnost visokih stavb, prah na predmetih in neenakomerno tekoči promet. Nadalje pa večja občutljivost, bivanje v onesnaženem okolju in zaznava vizualne podobe okolja vodijo k pogostejšemu razmišljanju o onesnaženju, kar se je pokazalo v raziskavi Areha et al. (2012) na posameznih onesnaženih območjih v Sloveniji (Celje, Zasavje, Tenetiše), kjer so prebivalci poročali tudi o nekaterih duševnih motnjah in težavah, kot so zaskrbljenost, razdražljivost, občutke nemoči, depresivnost in tesnoba. Prav tako je bil za veliko v študijo vključenih prebivalcev značilen kroničen čustveni distres. Ničesar od tega v naši študiji (na srečo) nismo zasledili, smo pa ugotovili, da se tako prebivalci občine Škofja Loka kot tudi anketirani v SJM, zavedajo dejstva, da onesnaženo okolje povzroča resne zdravstvene težave. Pri tem pa je treba omeniti še eno težavo, ki so jo izpostavili že Eržen et al. (2010), in sicer da je vpliv okolja na zdravstveno stanje posameznika ob dolgotrajni izpostavljenosti izredno težko ugotoviti, ker to ni edini (negativni) dejavnik, ki mu je posameznik izpostavljen na dnevni ravni.

Doran in Burgess (2012) sta izpostavila, da ima strah oziroma občutki ogroženosti zaradi onesnaženega okolja pomemben vpliv na kvaliteto življenja posameznika. Pri tem pa je Hale (1996) poudaril, da so pri občutkih ogroženosti ljudi pomembni različni dejavniki, med katere je uvrstil tudi spol. Rezultati študije v Škofji Loki pa so pokazali, da se ženske zaradi onesnaženosti okolja ne počutijo bolj ogrožene od moških. Enake rezultate je pokazala tudi primerjava z rezultati SJM, na podlagi česar lahko zaključimo, da v Sloveniji ni razlik med spoloma, ko gre za občutke ogroženosti zaradi onesnaženega okolja.

Eržen et al. (2010) opozarjajo, da je pri okoljevarstvenih ukrepih države in njenih institucij izrednega pomena, da jih civilna družba sprejme za svoje, saj drugače le-ti ne morejo biti dolgoročno uspešni. Slednje se je pokazalo tudi v naši študiji, saj so občani Škofje Loke poročali, da so včasih premalo obveščeni o okoljski problematiki in ukrepih zoper le-to v svoji občini, na drugi strani pa so poročali, da imajo tudi sami vpliv pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju. Državljeni Slovenije pa so mnenja, da tega vpliva nimajo.

Pri razlagah preverjanja vseh hipotez o občutkih (okoljske ogroženosti, obveščenosti o negativnih vplivih na okolje in o vplivu na odpravljanje negativnih sprememb) občanov Občine Škofja Loka moramo biti zelo previdni. Vzorec ankete o občutku ogroženosti prebivalcev Škofje Loke sestavlja 131 občanov in ni enostavno slučajni, ampak priložnostni, kar pomeni, da rezultatov ne moremo brez zadržkov posploševati na celotno populacijo občanov Občine Škofja Loka, pa vendarle je v določeni meri pokazatelj dogajanja v občini in predstavlja dobro izhodišče za bolj obširno in veljavno študijo na tem območju. Povsem drugače je z razlago preverjanja hipotez o občutkih okoljske ogroženosti prebivalcev Republike

Slovenije, saj je bila raziskava SJM opravljena na slučajnem in reprezentativnem vzorcu in je sklep iz vzorca na populacijo upravičen. Pri testiranju hipoteze 1 smo ugotovili, da se občani Škofje Loke počutijo varne v primeru večje ekološke nesreče. S hipotezo 2 smo ugotovili, da občani menijo, da niso dovolj obveščeni glede negativnih sprememb v okolju. Pri testiranju hipoteze 3 smo ugotovili, da izmed dejavnikov onesnaženosti zraka, vode, prsti ali hrupa na občutek ekološke ogroženosti najbolj vpliva njihovo mnenje o onesnaženosti zraka v njihovem kraju. S hipotezo 4 smo ugotovili, da se ženske v Občini Škofja Loka in na splošno v Sloveniji zaradi onesnaženosti zraka, vode in hrupa ne počutijo bolj ekološko ogrožene kot moški. Pri hipotezi 5 smo ugotovili, da občani Škofje Loke menijo, da lahko vplivajo pri odpravljanju negativnih sprememb v okolju za razliko od državljanov Slovenije. Pri testiranju hipoteze 6 smo ugotovili, da ženske v Sloveniji (tako v Občini Škofja Loka kot v celotni Sloveniji) manj soglašajo s trditvijo, da onesnaženo okolje povzroča resne zdravstvene težave kot moški. Rezultati so pokazali, da se občani Škofje Loke zavedajo negativnih sprememb v okolju in zaradi njih izražajo določeno mero nelagodja, vendar večje stopnje okoljske ogroženosti in strahu zaradi njih nismo zaznali.

Na podlagi ugotovitev študije in primerjave z rezultati raziskave Slovensko javno mnenje avtorji menimo, da bi država morala podpirati razvoj in širjenje čistejše proizvodnje, povišati davke za odlaganje odpadkov ob zmanjšanju ostalih davkov, prostorsko načrtovati industrijsko dejavnost, izboljšati sistem spremljanja in nadzora nad velikimi industrijskimi onesnaževalci ter zagotavljati nenačrtovani in neodvisni nadzor, posodabljanje zakonodaje ob upoštevanju novih znanstvenih spoznanj, zagotavljati ustrezne kazni (zlasti večkratne kršitve), nuditi pomoč industriji pri uvajanju novih tehnologij za zmanjševanje obremenjevanja okolja ter uvajanju sistemov sprotnega spremljanja in poročanja o izpustih v okolje, nuditi strokovno in finančno pomoč kmetom in industriji pri prehodu na ekološko pridelavo in predelavo hrane (Center RS za poklicno izobraževanje, 2014). Poleg tega bi morala država spodbujati nizko izrabo energije z uporabo obnovljivih virov energije, zmanjševanje svetlobnega onesnaževanja in emisij onesnaževanja iz prometa, izogibanje proizvodnji odpadkov in spodbujati njihovo ponovno uporabo in recikliranje, preprečiti izkoriščanje obnovljivih naravnih virov in izboljšati njihovo upravljanje, izboljšati mednarodno sodelovanje organov pregona ter vladnih in nevladnih organizacij (Okoljske usmeritve – razkorak med Evropsko unijo in Slovenijo, 2009). Država bi morala več časa nameniti odkrivanju sivega polja ekološke kriminalitete, saj naj bi bil ta po ocenah Sotlarja et al. (2012) zelo velik. Pri sprejemanju zakonodaje bi bilo potrebno večje sodelovanje javnosti in političnih teles. Izboljšati bi bilo treba zakonodajo in nadzor nad upoštevanjem predpisov, saj so storilci običajno korak pred organi odkrivanja. Več pozornosti bi morali namenjati tudi preventivi. Obstaja (velika) možnost ekološke kriminalitete, saj so dobički in koristi storilcev v primerjavi s sankcijami mnogokrat višji. Občina do povzročiteljev negativnih sprememb v okolju ne sme biti tolerantna, čeprav ji ti včasih prinašajo koristi (npr. z gospodarsko rastjo, delovnimi mesti ipd.). Organi odkrivanja in pregona morajo medsebojno bolj sodelovati. Za slednje bi bilo treba nameniti več kadra, izobraževanj ter medsebojnih sodelovanj. Pomembno je, da ljudje organom preprečevanja ekološke kriminalitete zaupajo, saj nezaupanje

organom in strokovnjakom po mnenju Areha et al. (2012) sodi med najpogostejše vzroke za doživljanje stresa. Tudi občina in država bi morali skrbeti, da bi imeli med ljudmi večje zaupanje, saj bi to pozitivno vplivalo na strah in občutek ogroženosti. Prizadevati bi si morali, da ljudje spremenijo mnenje o negativnih spremembah v okolju in način življenja. V Škofji Loki že od leta 2011 poteka projekt »Loško je ekološko«. Cilji občine za prihodnost so urejanje okoljske infrastrukture, učinkovito upravljanje z energijo, povečanje lokalne pridelave in predelave, izboljšanje pogojev za šport, izboljšanje varnosti pred naravnimi in drugimi nesrečami, urejanje vodovodnih omrežij, ohranjanje vodnih virov, ozaveščanje potencialnih onesnaževalcev, optimiziranje upravljanja z odpadki, čiščenje divjih odlagališč, nadaljevanje akcije »Loško je ekološko«, obnova in izdelava strategije infrastrukture ter opreme gasilstva, zaščite, reševanja in pomoči, varovanje in predstavljanje območij »Natura 2000« ter širjenje čebelarstva (Občina Škofja Loka, 2014). Analize kažejo (Občina Škofja Loka, 2014), da sta v Škofji Loki najbolj onesnažena voda in zrak. Spodbujati bi bilo treba ekološko kmetijstvo in izboljšati nadzor nad kurjenjem, proizvodnjo ter prevozom nevarnih snovi. Tudi občina bi morala spodbujati uporabo čistejših tehnologij ter nuditi pomoč financiranja in sofinanciranja drugim. Na področju emisij in hrupa prometa bi si morala občina prizadevati za čim hitrejšo izgradnjo in dokončanje obeh obvoznic.

Bickerstaff in Walker (2001) navajata, da je reševanje problemov pogojeno s fizičnimi znaki, ekonomijo in politiko območja, ki se preučuje. Ker se na nekem območju izraža drugačna kultura, ekonomija in politika kot na drugem, so pri naslavljanju in reševanju okoljskih problemov pomembne specifične lokalnega okolja. Avtorja izpostavljata koncept »lokalizacije« onesnaženega okolja in problema. Za uspešno reševanje problemov in izboljšanje javnega mnenja je treba pridobiti znanje o specifičnih lokalnih človekovih percepcijah in vrednotah z normami. Pomembno je, da so pri preprečevanju okoljskega onesnaževanja pristojni organi čim bolj izobraženi (Bickerstaff in Walker, 2001). Politična telesa lahko z možnostjo sprejemanja zakonodaj, ukrepov in s spodbujanjem izvajanja v gospodarstvu tako na nacionalni kot svetovni ravni dosežejo pomemben premik pri reševanju te globalne problematike (Okoljske usmeritve – razkorak med Evropsko unijo in Slovenijo, 2009). Vse pomembne odločitve na državni ravni bi morale temeljiti na predhodnih podrobnih in celovitih analizah situacij ter posameznih primerov, toda na žalost v praksi ni tako. Raziskave in rezultati raziskav, znanstvene razprave in analize lahko pomagajo pristojnim oblastem ter interesnim skupinam pri reševanju problemov ekološke kriminalitete in problemov povečanja ogrožanja okolja.

UPORABLJENI VIRI

- Areh, I. (2012). *Psihologija za varnostno področje*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Areh, I. in Umek, P. (2011). Psihološki učinki onesnaženega okolja. *Varstvoslovje*, 13(1), 30–38.
- Areh, I., Umek, P., Odar, V. in Šifrer, J. (2012). Dojemanje vplivov onesnaževanja okolja. V G. Meško, A. Sotlar in K. Eman (ur.), *Ekološka kriminaliteta in va-*

- rovanje okolja – multidisciplinarne perspektive (str. 271–296). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Bat, M., Frantar, P., Golob, A., Kobold, M., Kosec, D., Lalić, B. et al. (2015). *Poročilo o hidrološkem monitoringu površinskih voda za leto 2013*. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za okolje. Pridobljeno na <http://www.arso.gov.si/vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Poro%C4%8Dilo%20o%20hidrolo%C5%A1kem%20monitoringu%20povr%C5%A1inskih%20voda%20za%20leto%202013.pdf>
- Bell, P. A., Greene, T. C., Fisher, J. D. in Baum, A. (2005). *Environmental psychology* (5th ed.). Orlando: Lawrence Erlbaum.
- Bickerstaff, K. (2004). Risk perception research: Socio-cultural perspectives on the public experience of air pollution. *Environment International*, 30(6), 827–840.
- Bickerstaff, K. in Walker, G. (2001). Public understandings of air pollution: The localisation of environmental risk. *Global Environmental Change*, 11(2), 133–145.
- Bolte, T., Gjerek, M., Šegula, A., Koleša, T., Murovec, M., Lešnik M. et al., (2010). *Ocena onesnaženosti zraka z žveplovim dioksidom, dušikovimi oksidi, delci PM₁₀ ogljikovim monoksidom, benzenom, težkimi kovinami (Pb, As, Cd, Ni) in policikličnimi aromatskimi ogljikovodiki (PAH) v Sloveniji za obdobje 2005–2009*. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za okolje. Pridobljeno na http://www.arso.gov.si/zrak/kakovost%20zraka/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Ocena_kakovost%20zraka2010.pdf
- Center RS za poklicno izobraževanje. (2014). *Onesnaževanje okolja – trajnostni razvoj*. Pridobljeno na http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/TrajnostniRazvoj/14_Onesnazevanje_okolja.pdf
- Costa, L. G., Cole, T. B., Coburn, J., Chang, Y., Dao, K. in Roque, P. (2014). Neurotoxicants are in the air: Convergence of human, animal, and in vitro studies on the effects of air pollution on the brain. *BioMed Research International*. Pridobljeno na <http://www.hindawi.com/journals/bmri/2014/736385/>
- Crowe, T. D. (1991). Safer schools by design. *Security Management*, 35(9), 81–86.
- Doran, B. J. in Burgess, M. B. (2012). *Putting fear of crime on the map*. London: Springer.
- Eman, K., Meško, G. in Fields, C. (2012). Ogrožanje okolja kot dejavnik varnosti. V G. Meško, A. Sotlar in K. Eman (ur.), *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarne perspektive* (str. 69–94). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Eržen, I., Gajšek, P., Hlastan Ribič, C., Kukec, A., Poljšak, B. in Zaletel Kragelj, L. (2010). *Zdravje in okolje: izbrana poglavja*. Pridobljeno na <http://www.mf.uni-lj.si/dokumenti/c45ea3361eb9cb90603c6961cb974c8f.pdf>
- GIZ fitofarmacije. (n. d.). *Kaj so fitofarmacevtska sredstva oz. pesticidi?* Pridobljeno na <http://fitofarmacija.si/kaj-so-fitofarmacevtska-sredstva-oz-pesticidi.html>
- Hafner-Fink, M., Štebe, J., Malnar, B., Stanojević, M., Ignjatović, M., Černigoj-Sadar, N. et al. (2012). *Slovensko javno mnenje 2011/1: Mednarodna raziskava o okolju (ISSP 2010), zdravju in zdravstvenem varstvu (ISSP 2011), o odnosu delo-družina in psihičnem nasilju na delovnem mestu*. Ljubljana: Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Pridobljeno na <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm111/>

- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*, 4(2), 79–150.
- Kakovost zraka: ozon (O₃). (n. d.). *Okolje.info*. Pridobljeno na <http://www.okolje.info/index.php/kakovost-zraka/ozon>
- Kakovost zraka: trdi delci (PM₁₀ in PM_{2,5}). (n. d.). *Okolje.info*. Pridobljeno na <http://www.okolje.info/index.php/kakovost-zraka/trdni-delci>
- Komat, A. (2013). Čebele. *Moj planet*, 9(1), 8–9.
- Malešič, M. (2010). Varnostne strukture v dinamičnem globalnem okolju. V M. Malešič (ur.), *Mednarodne razsežnosti varnosti Slovenije* (str. 87–110). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Meško, G. (2006). *Kriminologija*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Hirtenlehner, H. in Vošnjak, L. (2009). Izkušnje s kriminaliteto in občutek ogroženosti v Linzu in Ljubljani – preskus kognitivne teorije strahu pred viktimizacijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 60(4), 292–308.
- Meško, G., Šifrer, J. in Vošnjak, L. (2012). Strah pred kriminaliteto v mestih in vaških okoljih v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 259–276.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2012). *Statistični podatki s področja kriminalitete za leto 2011*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/Kriminaliteta/Statistika/PDF/delo-krim2011.pdf>
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2013). *Statistični podatki s področja kriminalitete za leto 2012*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/Kriminaliteta/Statistika/PDF/delo-krim2012.pdf>
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2014). *Poročilo o delu policije za 2013*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2013.pdf>
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2015). *Poročilo o delu policije za 2014*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2014.pdf>
- Občina Škofja Loka. (2014). *Program varstva okolja za zrak za obdobje 2014–2019 za Občino Škofja Loka*. Lesce: Marbo.
- Okoljske usmeritve – razkorak med Evropsko unijo in Slovenijo*. (5. 7. 2009). Pridobljeno na <https://abesedn.wordpress.com/>
- Račič, B. (4. 8. 2011). Škofjeločani trdijo, da je dim iz tovarne Knauf Insulation strupen. *Delo*. Pridobljeno na <http://www.delo.si/novice/slovenija/skofjelocani-trdijo-da-je-dim-iz-tovarne-knauf-insulation-strupen.html>
- Register divjih odlagališč. (n. d.). *Statistika za občino Škofja Loka*. Pridobljeno na <http://register.ocistimo.si/RegisterDivjihOdlagalisc/index.jsp?page=stats&oeId=122>
- Skogan, G. W. (1987). The impact of victimisation on fear. *Crime and Delinquency*, 33(1), 135–154.
- Sotlar, A., Tičar, B. in Tominc, B. (2012). Analiza pristopov in politik na področju varstva okolja v Sloveniji. V G. Meško, A. Sotlar in K. Eman (ur.) *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarne perspektive* (str. 149–186). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Statistični urad RS. (2014). *Občine v številkah*. Pridobljeno na <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Vsebina.aspx?leto=2014&id=173>

- Šalamun, A. (17. 1. 2008). Onesnaževanje okolja večinoma ni kaznovano, stanje voda je slabo. *Finance.si*. Pridobljeno na <http://www.finance.si/201973/Onesna%C5%BEevanje-okolja-ve%C4%8Dinoma-ni-kaznovano-stanje-voda-je-slabo>
- Šifrer, J. in Bren, M. (2011). *SPSS – multivariatne metode v varstvoslovju*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Škrbo Karabegović, K. (2014). Brez grobih poseganj. *Loški utrip*, 216(19), 10–11.
- Urban, J. in Vojtech, M. (2013). Linking traffic noise, noise annoyance and life satisfaction: A case study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 10(5). Pridobljeno na <http://www.mdpi.com/1660-4601/10/5/1895/html>
- Vlada Republike Slovenije. (2013). *Regijski načrt za ukrepanje ob izlitju nevarne snovi za gorenjsko regijo*. Pridobljeno na <http://www.sos112.si/db/priloga/izpostava/p17117.pdf>
- Zavod za zdravstveno varstvo Kranj in Loška komunala. (2011). *Skupno poročilo Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj in Loške komunale d. d., Škofja Loka, za javni loški vodovod in javni vodovod Rovte-Lenart-Luša, za leto 2010*. Pridobljeno na <http://www.loska-komunala.si/images/stories/dokumenti/vodovod/71C5617E.pdf>

O avtorjih:

Matej Šubic, magister varstvoslovja. E-pošta: matej-subic@hotmail.com

Dr. Katja Eman, docentka na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: katja.eman@fvv.uni-mb.si

Dr. Matevž Bren, izredni profesor na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: matevz.bren@fvv.uni-mb.si